

PRVI KULTURNI MEGAPROJEKT KOJI ĆE FINANCIRATI EU

Tvornica kulture u tvornici šećera: Ovo će biti novi dnevni boravak Rijeke

PIŠE KORANA SUTLIĆ
SNIMIO BOBIS KOVAČEV/CROPTIX

**EKSKLUZIVNA
REPORTAŽA**

KNJIŽNICA, MMSU, MUZEJ GRADA
RIJEKE I DJEČJI CENTAR U
POVLJESKOM KOMPLEKSU

GLAVNI SALON
Velebna svečana
dvorana na drugom
katu palače upravne
zgrade šećerane: u
njoj je sada skela za
restauratorske radove
koji se izvode na visini
od 10 metara

» **S**tojimo ispred nekadašnje upravne zgrade rafinerije šećera prekoputa kolodvora u Rijeci kao u nekoj sivoj zoni. Na oronuloj starinskoj zgradi jedna velika kamena glava u visini prvog kata privezana je žicom da ne padne na prolaznike. Kamene glave sa šećerom u kosi bile su nekoć raskošni ukrasi bočnih portala upravne zgrade, dekoracije kakve nalazimo i na plačama iz 18. stoljeća u Trstu. Kod arkadnog ulaza koji vodi dublje u unutrašnjost kompleksa stoji plava tabla iz 80-ih godina: RBR Tvornica motorne opreme i ljevonica "Rikard Benčić".

Natpis govori o novijoj prošlosti te zgrade, zadnjem korisniku kompleksa po kojem se čitav blok najčešće i naziva. Na prvi pogled doista je teško zamisliti da stojimo pred objektom koji bi trebao donijeti znatnu preobrazbu čitavoj Rijeci.

Zgrada šećerane je i ulaz u golemi gradski blok veličine 200 sa 200 metara, sa četiri bivše industrijske zgrade ukupne površine 17.000 četvornih metara, u kojem su u starijim tvorničkim halama planirani značajni kulturni sadržaji. Riječ je o prvom velikom projektu iz kulture u Hrvatskoj koji će se nakon ljeta prijaviti za financiranje iz strukturnih fondova EU.

VIZIJE. "Šećerana izgrađena 1752. označila je začetak Rijeke, njenog razvoja u doba Marije Terezije, ovdje gdje stojimo je epicentar industrijskog razvoja moderne Rijeke", govori Ivan Šarar, pročelnik za kulturu Grada Rijeke, dok ulazimo u staru zgradu. "Tu se planira smještaj Muzeja grada Rijeke s komercijalnim prostorima i prostorima za manje konferencije, Muzej moderne i suvremene umjetnosti i Gradska knjižnica Rijeke. Kao i jedinstveni kulturni centar radno nazvan 'Dječja kuća' za najmlađe posjetitelje."

Barokna palača šećerane sagrađena je prema zamisli više autora, te se ustvari ne zna tko je njen prvi autor. To je monumentalna ali oronula građevina s prizemljem i polukatom, te tri kata i potkrovljem, veličine 7000 četvornih metara. Nekoć je gotovo do same zgrade bilo more, što se dobro vidi i na grafici iz 1832. godine na kojoj je ispred raskošne šećerane prikazan kameni mol, a na plaži ribari izvlače mrežu. Nasipavanje mora i potom

željeznica zamijenit će u drugoj polovici 19. stoljeća pitoreskni ugođaj i donijeti daljnji napredak gradu.

Upravna zgrada šećerane bila je središnji objekt velikog kompleksa rafinerije šećera, kojom je upravljala Povlašćena tršćansko-riječka kompanija. Odlukom Marije Terezije 1750. godine u cilju jačanja gospodarstva "austrijskog primorja" dodijeljena je nizozemskim trgovcima povlastica za osnivanje kompanije u Trstu koja će se baviti industrijom šećera. Povlasticom je bilo određeno da sjedište kompanije bude u Trstu, međutim njeni direktori smatrali su da drugi primorski grad, Rijeka, ima veće potencijale.

Kompanija ne šteti na uređenju pa upravna zgrada izgleda kao palača. Izvana siva zgrada

iznutra nam priča drugu priču. U donjim katovima prvo su se nalazili magazini za skladištenje šećera. Iako je i unutra prilično ružičasta, već raskošno stubište svjedoči o starom sjaju. Na prvom katu ulazimo u impresivne prostore, salon sa zidovima visokim pet metara i šarenim freskama. One datiraju iz nešto kasnijeg razdoblja, s kraja 19. stoljeća, dok je to bila upravna zgrada tvornice duhana. Interijer je radio poznati riječki slikar Giovanni Fumi.

U upravnoj su zgradi šećerane direktori kompanije i stanovali. Car Josip II. 1775. godine posjetio je Rijeku te zabilježio da je rafinerija "prekrasna i ugledna građevina koja jako dobro posluje."

"Kad se palača obnovi, imat će tri funkcije. Oko pola zgrade namijenjeno je za Muzej grada Rijeke s naglaskom na povijest grada i povijest industrije. Ostali dio zgrade imat će javnu, komercijalnu, ali i poslovnu namjenu, kako bismo zadržali duh mjesta u zgradi. Posebnost u projektu za upravnu zgradu bit će klupski prostor otvoren za sve inicijative koje se bave zaštitom baštine", objašnjava Šarar.

MALI GRAD. Šećerana je poslovala 50-ak godina. Radnici su također stanovali u kompleksu, u unutrašnjosti bloka imali svoj park za druženje i Teatrino - društveni dom za ples, sve je bilo nalik na mali grad. Rijeka je tada imala oko tri tisuće stanovnika (najveći grad u okolici bio je Bakar), od čega ih je 1000 radilo u šećerani. Uspješni direktori tvornice bili su Ignacea Verpoorten i Jean Antoine Wellensa.

"Možda je oslonac tim uspjesima bilo osnivanje riječke masonske lože, čiji se krug formirao oko direktora i zaposlenika šećerane", navodi se u knjizi "Palača šećerane u Rijeci".

I idući direktor Peter de Vierendeels koji je uspješno poslova 20 godina pripadao je masonske lože. I neki simboli u zgradi navode na to, primjerice šestar u trokutu u prvoj dvorani. Loža koju su 1769. godine utemeljili Nizozemci i Francuzi, zaposlenici rafinerije, prva je slobodnozidarska loža u Rijeci, a zvala se Riječka loža Sv. Ivana.

Upravnu je zgradu 1785. godine zahvatio veliki požar, ali je obnova počela iste godi-

U donjim katovima palače, kojoj se divio još car Josip II., nalazili su se magazini za skladištenje šećera, a na gornjima su stanovali direktori kompanije

PALAČA IZ 18. STOLJEĆA

UZ MORE
Stari prikaz
upravne zgrade
šećerane kad se
palača nalazila
uz more: sad je tu
kolodvor (lijevo)

RESTAURACIJA
Obnova reljefa na
plafonu glavnog
salona: riječ je o
štukaturama s
motivom rimskih
vojnika (gore)

UREDENJE
Freske u palači:
sad su prekrivene,
a lusteri u
Restauratorskom
zavodu (lijevo
dolje)

ANTIKVITETI
U zakutcima
glavne palače još
se može naći na
antikni namještaj,
kase, stare
predmete (dolje)

» Četiri okolne institucije u ciglenoj će zgradi, bivšem skladištu duhana, dijeliti prostor kako bi u njemu realizirale vlastite aktivnosti koje služe najmlađima

BIVŠE SKLADIŠTE DUHANA

ne. Uređena je i velebna svečana dvorana na drugom katu. Drugi je kat i danas najreprezentativniji.

U glavnom je salonu sada postavljena radna skela skoro do plafona za restauratorske radove koji se izvode na visini od 10 metara! Naime, svečana dvorana zaprema visinom i prostor trećeg kata. Penjemo se drvenim stepeništem do mjesta na kojem se obavljaju radovi, i nalazimo restauratore kako uz dobru glazbu obnavljaju štukature na svodu. Do sada su obnovili četiri medaljona s motivom rimskih vojnika.

KALJEVE PEĆI. Restaurator Josip Demo radi u ovoj sobi od rujna 2012. zajedno s kolegicama Jelenom Smokvina Reljić, Katarinom Bačić, Ivom Vidulin, Bojanom Butković i Višnjom Laginja. "Strop smo morali potpuno obnoviti. Dosad je izvedeno kompletno čišćenje, rekonstrukcija otpalih dijelova, gletanje... Neki dijelovi štukature su nedostajali i rekonstruirani su po tragovima", objašnjava restauratorica Katarina Bačić.

Glavni salon ima i pet kristalnih lustera, no oni su na obnovi u Restauratorskom zavodu Hrvatske. U stara vremena salon se grijao s dvije kaljeve peći, ukrašene likovima grifona, a na peći se grijao i ostatak zgrade. I one su obuhvaćene restauratorskim zahvatima.

I treći kat, na kojem je i potkrovlje, vrlo je zanimljiv, s malim drvenim stepeništima nalik na grafike nizozemskog majstora M. C. Eschera. Arkadne galerije na sjevernoj i južnoj strani spojene su mostovima s ogradom.

Riječko domoljubno društvo na čelu s Franjom Ūrmenyem kupilo je pogone bivše rafinerije šećera i omogućilo da se u njima smjesti vojska. Kraljevski erar dodijelio ih je 52. pukovnici nadvojvode Franje Karla, koja je bila stacionirana u Rijeci. U upravnoj zgradi vjerojatno je bilo zapovjedništvo. Vojska je tu bila do 1851. godine. Vlada je tada otkupila kompleks i tu otvorila državnu tvornicu duhana. Tvornica se širi, a i upravna zgrada dobiva nadogradnje. Nasipa se obala ispred kompleksa te krajem 19. stoljeća uređuje središnji salon na prvom katu upravne zgrade.

Tvornica duhana zatvorena je 1944. godine.

U pogone na Brajdi 1949. uselila je tvornica brodskih strojeva, koja je dobila ime po ratnom heroju Rikardu Benčiću. Reprezentativni saloni koriste se sad kao uredske prostorije, a glavna dvorana za sjednice.

Početak devedesetih tvornica Rikard Benčić otišla je u stečaj. Iako je već 1970. upravna zgrada registrirana kao spomenik, 1992. godine provedena je adaptacija ulaznog predvorja, prizemlja i dijela mezanina za poslovnicu Riječke banke, no u pitanju je bilo uređenje bez konzervatorskog nadzora.

Krajem 20. stoljeća Grad Rijeka kupuje čitav kompleks te 2004. započinju konzervatorska istraživanja. Nakon nekih drugih planova i koncepata konačno je odlučeno za objedinjavanje četiri kulturna sadržaja u bloku Benčić.

Sada je to u Hrvatskoj najpripremljeniji veliki projekt u kulturi i obrazovanju za apliciranje za fondove EU. Ministrica kulture Andrea Zlatar Violić i gradonačelnik Rijeke Vojko Obersnel potpisali su lani sporazum za uređenje i rekonstrukciju kompleksa bivše tvornice Rikard Benčić, što je inače i najveći kulturni infrastrukturni projekt u povijesti grada, koji zajednički financiraju u odnosu 50:50.

"Prvenstveno, grad ovim projektom stvara novi kulturni kvart, novo mjesto za boravak

građana koje će biti bazirano na kulturnim sadržajima", objašnjava Dinko Peračić, arhitekt instituta i studia Platforma981, koordinator projekta uređenja.

"U proteklom periodu napravljen je nevidljiv, ali golem posao, sve kulturne institucije koje participiraju u projektu napravile su detaljne programske i prostorne provjere, čitav je projekt prošao javnu raspravu u sklopu izrade gradske kulturne strategije za period 2013.-2020. i dobio je politički legitimitet od strane Gradskog Vijeća. Projekt Rikard Benčić uskoro će biti spreman za apliciranje za fondove", navodi Ivan Šarar.

SMANJENJE MUZEJA. Grad Rijeka i Ministarstvo kulture u projektnu dokumentaciju i restauratorske radove do sada su, u zadnjih šest godina, uložili 8,7 milijuna kuna. No, to se uglavnom odnosi na uređenje zgrade i interijera šećerane, a manje na ostale objekte nekadašnje tvornice.

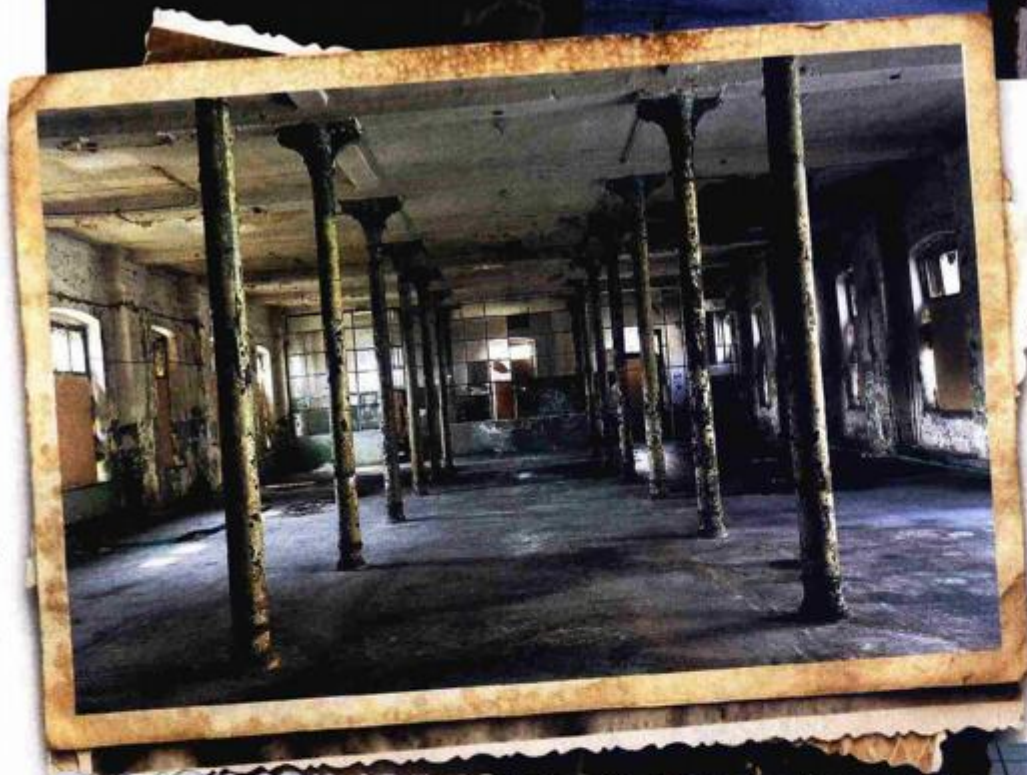
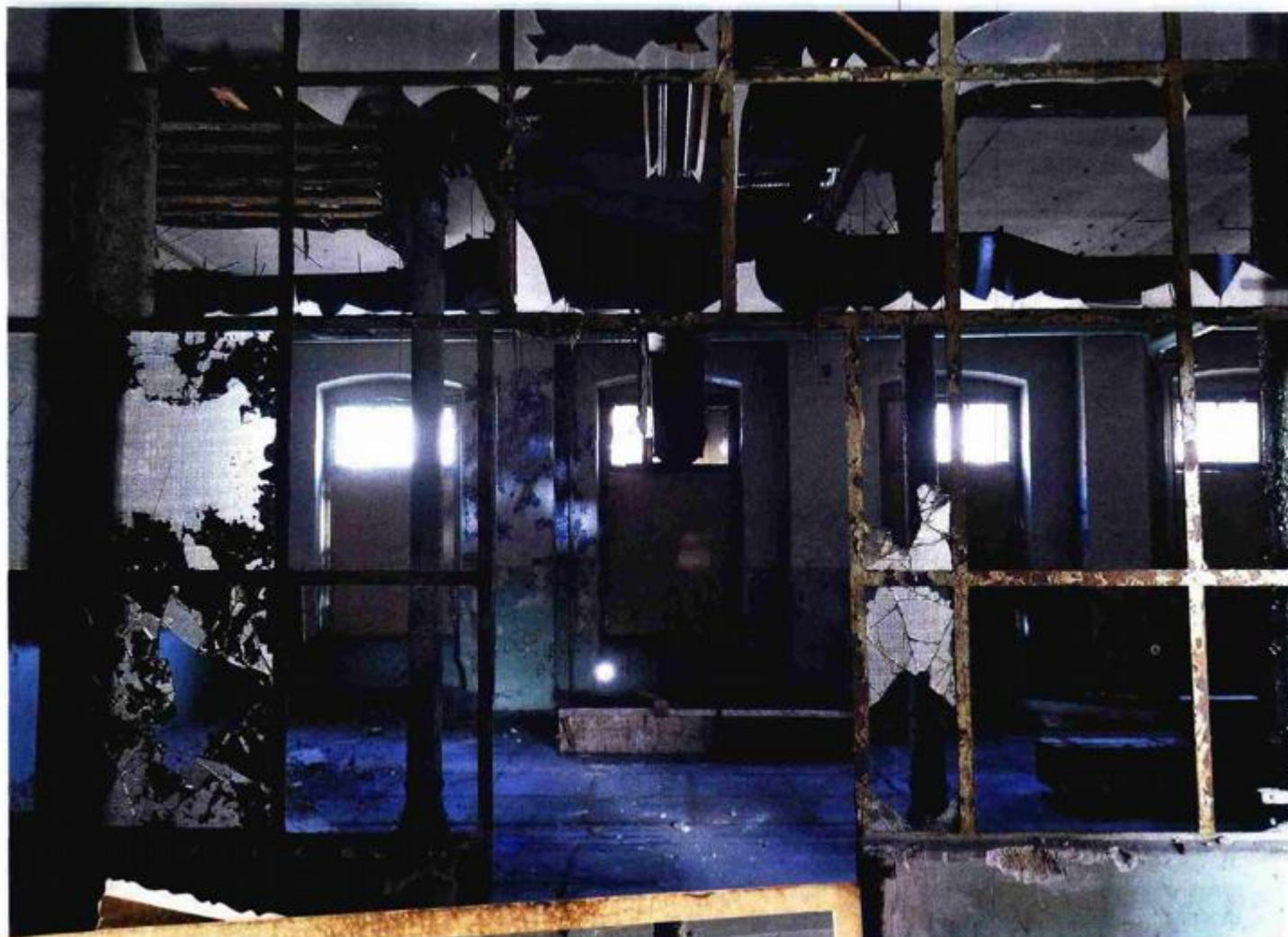
Bočno od palače prva je u nizu zgrada, bivši pogon u kojem će se smjestiti Muzej moderne i suvremene umjetnosti, zgrada radno nazvana "H". Na nju se veže crvena zgrada od cigle, "dječja kuća", koja je budući link među svim institucijama. Dublje u bloku je velika zgrada u koju će se smjestiti Gradska knjižnica Rijeke, zvana u projektu "T", veličine 4500 kvadrata.

"Zgrade neće izgledati mijenjati izgled nego će se samo obnoviti, dok je u unutrašnjosti uglavnom za sve zamišljeno da imaju što više otvorenog prostora", kaže Slaven Tolj, ravnatelj Muzeja moderne i suvremene umjetnosti.

Kad je prvi put bilo najavljeno uređenje novog Muzeja moderne i suvremene umjetnosti, predviđalo se da bude veličine 10.000 kvadrata i u zgradi "T", ali po novom projektu je predviđeno da ima 3800 kvadrata. To je naišlo na neke kritike, međutim Slaven Tolj na to samo kaže: "Bitan je budući program, a ne veličina muzeja". Naime, nakon što je Šarar postao pročelnik za kulturu, promijenio je neke stare zamisli o smještaju tih institucija. Tom je odlukom smanjio troškove uređenja, a time povećao mogućnosti za ostvarenje.

Ministarstvo kulture i Grad Rijeka do sada su, u zadnjih šest godina, uložili 8,7 milijuna kuna. No, to se uglavnom odnosi na uređenje zgrade i interijera šećerane

DOSADAŠNJE INVESTICIJE

NOVI MUZEJ

U velikom izložbenom prostoru MMSU ostat će stupovi od tvornice duhana (lijevo)

NA ČEKANJU

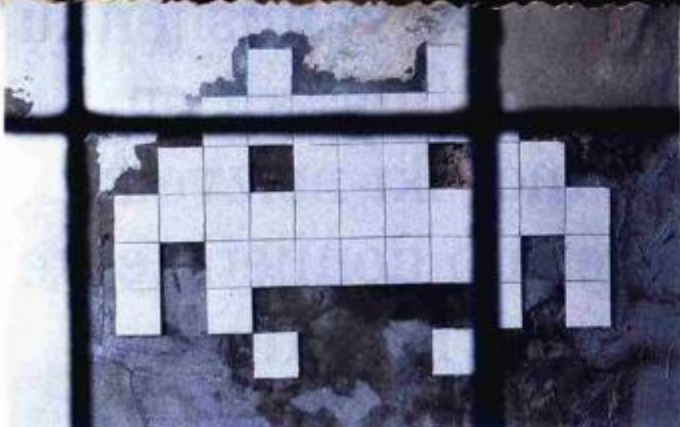
Detalj iz davnog pogona tvornice duhana u koji će se preseliti MMSU, koji čeka obnovu (gore)

SVEMIRAC

Lik iz igrice Space Invaders od keramičkih pločica u budućem MMSU (dolje lijevo)

RAVNATELJ

Slaven Tolj, ravnatelj Muzeja moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci (dolje)

GLOBUS Kultura

» "Prvotni projekti MMSU i knjižnice zamišljeni su u nekim boljim vremenima kada se moglo sanjati o golemim novogradnjama, ali to danas nije finacijski izvedivo. Zato je bilo potrebno donijeti teške i nepopularne odluke. Također, Ministarstvo kulture, koje je trebalo sufinancirati oba projekta, dalo je jasan signal da neće moći pratiti tolike izdatke. Zato smo napustili stare koncepte i po prvi put razvili projekt revitalizacije čitavog bloka Benčić jednostavnim useljenjem institucija u postojeće gabarite zgrada", objašnjava Šarar.

U zapadnom krilu zgrade "H" smjestit će se Muzej moderne i suvremene umjetnosti, na nižim etažama izrazito otvoren svakodnevnim korištenju. Budući muzej imat će industrijski šarm, prostor se neće bitno mijenjati, u velikom izložbenom prostoru ostat će stupovi od tvornice duhana. Uglavnom je muzej zamišljen tako da samo oko 30 posto prostora bude odvojeno za čitaonicu, spremište, upravu i slično. "Na drugom katu muzeja bit će dinamičan stalni postav, svojevrsni produkcijski centar", najavljuje Slaven Tolj.

Muzej će postojećim ali obnovljenim željeznim mostom biti spojen s "dječjom kućom" u zgradi nekadašnjeg skladišta duhana. Ta će zgrada od crvene cigle na površini od 2500 kvadrata nuditi razne sadržaje za djecu, no imat će i art kino s filmskim i medijskim radionicama, koji će raditi i neovisno o radnom vremenu "dječje kuće".

"Ideja je zgrada koju radno zovemo 'dječja kuća' bude jedinstvena točka ulaska djece u svijet kulture i obrazovanja, mjesto prvog susreta djece s muzejima, knjižnicom. Dakle, jedan golemi prostor namijenjen djeci do tinejdžerske dobi koji generira sve", objašnjava Slaven Tolj.

RACIONALNIJI TROŠKOVI. Dakle, ciglena zgrada u sredini kompleksa planira se kao mjesto gdje četiri okolne institucije stvaraju program namijenjen djeci, odnosno dijele prostor kako bi u njemu realizirale vlastite aktivnosti koje služe najmlađima. "Ravnatelj ustanova najentuzijastičniji su upravo oko razrade ovih zajedničkih sadržaja, jer uviđaju da to stvara nove vrijednosti za ustanove koje vode. Činjenica da su okupljeni na jednom mjestu omogućuje racionalizaciju. Racionalnije su raspoređeni ugostiteljski i komercijalni sadržaji. Međusobno dijele dvoranu za veće skupove. Može se lako posuđivati oprema...", kaže arhitekt Dinko Peračić.

U projekt bloka Rikard Benčić ušla je po novom planu i Gradska knjižnica. Smjestit će se unutar gabarita zgrade "T", a od prizemlja do tavana nudit će otvoreni pristup knjigama i medijskim sadržajima. I opet riječ je o objektu s velikim potencijalom, kako vizualno tako i kvadraturom. Ta je zgrada također nalik na palaču.

Uređenje svih ovih prostora zapravo su goruća pitanja Rijeke. Danas su i Muzej moderne i suvremene umjetnosti i Gradska knjižnica u iznajmljenim i neadekvatnim prostorima. Gradska knjižnica Rijeka koristi

VELEBNO STUBIŠTE PALAČE

Ma koliko glavna palača kompleksa "Rikard Benčić" djelovala derutno, unutrašnjost je prilično dobro očuvana

minimalan prostor u odnosu na broj članova, a od oko 160.000 knjiga knjižnog fonda centralnog odjela gotovo 70 posto je u skladištu i nije dostupno javnosti! I Muzej grada Rijeke nema depoe. Inače, taj je muzej jedini povijesni i zavičajni muzej u sustavu Grada Rijeke i prikuplja vrlo raznovrsnu građu, doslovno od igle do lokomotive, od riječkih poštanskih marki do torpeda, te mu zbirke samo rastu.

"Sve ovo nije luksuzni projekt za kulturni prestiž, već akcija kojom se recikliraju postojeće građevine, unapređuje rad postojećih ustanova i povezivanjem maksimaliziraju njihove mogućnosti. Na ustanovama će biti izazov da iskoriste ove uvjete i od prostora napuštenog bloka Benčić naprave novi dnevni boravak Rijeke", kaže Dinko Peračić.

BLOK U EPICENTRU. Na prostoru bloka Rikard Benčić provedenim urbanističkim planom nije predviđano stanovanje. Blok Benčić urbanistički je odlično smješten i povezan, do njega se dolazi ravnom linijom koja ide od Korza, u blizini su bolnica, tržnica, kolodvor, po obodu bloka su linije gradskog prometa.

"U zadnjih godinu dana odrađeno je nekoliko projekata kojima smo testirali buduće mogućnosti bloka i senzibilizirali javnost, projekt kanadske fondacije Musagettes, festival Republika, projekt 15. obljetnice nezavisnog kazališta Trafik, izložba APU Rijeka, koncert Damira Avdića povodom ulaska u EU", kaže Ivan Šarar.

Trenutno pripremaju natječaje za projekt dokumentaciju kojom će se točno definirati buduća namjena zgrada i prostorija. Najbolja je varijanta mogućeg uređenja kompleksa, a ovisno o rezultatu apliciranja na fondove, da se sve uredi u razdoblju 2015. – 2018. "Zapravo, najveća želja nam je da sve bude uređeno prije 2020. godine kako bismo spremni realizirali projekt Europske prijestolnice kulture na kojem intenzivno radimo", zaključuje riječki pročelnik Ivan Šarar.

Prvotni projekti MMSU i knjižnice bili su zamišljeni u boljim vremenima, ali oni su danas finacijski neizvedivi. Zato je trebalo donijeti teške i nepopularne odluke...

ŠEF RIJEČKE KULTURE IVAN ŠARAR

DEKORACIJE

Kamene glave sa šećerom u kosi bili su nekoć raskošni ukrasi bočnih portala upravne zgrade

Kompleks "Rikard Benčić"

KNJIŽNICA
Zgrada u kojoj će biti Gradska knjižnica Rijeke, veličine 4500 kvadrata, izvana neće mijenjati izgled, a u unutrašnjosti se planira mnogo otvorenog prostora

"DJEČJA KUĆA"
Ciglena zgrada bit će jedinstvena točka ulaska djece do tinejdžerske dobi u svijet kulture i obrazovanja, mjesto prvog susreta djece s muzejima, knjižnicom

MMSU
Bivši proizvodni pogon: u njemu će, na 3800 kvadrata, biti Muzej moderne i suvremene umjetnosti, na nižim etažama otvoren svakodnevnom korištenju

GRADSKI MUZEJ
Velebna palača, zgrada nekadašnje uprave šećerane, udomit će Muzej grada Rijeke, ali tu će se nalaziti i komercijalni prostori i te dvorane za manje konferencije

IVAN ŠARAR

Projekt Rikard Benčić bit će uskoro spreman za apliciranje za fondove, kaže pročelnik za kulturu grada Rijeke (desno)

CIGLENA ZGRADA

Na površini od 2500 kvadrata osim sadržaja za djecu imat će i art kino s filmskim i medijskim radionicama (dolje)

ZGRADA "T"

Od prizemlja do tavana knjižnica će nuditi otvoreni pristup knjigama i medijima (dolje desno)

